

Arhivi i digitalizacija – od mikrofilma do digitalnog arhiva

Senad Adulović

Već treću godinu za redom Državni arhiv u Bjelovaru sudjeluje u manifestaciji „Noć muzeja“, iniciranu od strane hrvatske muzejske zajednice. Sukladno temi „Noći muzeja“ u 2019. pod geslom „Muzeji – inovacije i digitalna budućnost“, Državni arhiv u Bjelovaru postavio je izložbu pod nazivom „Arhivi i digitalizacija – od mikrofilma do digitalnog arhiva“. Na izložbi je predstavljeno gradivo iz arhivske zbirke HR-DABJ-1201 Digitalna zbirka. Izložba je bila otvorena od 1. do 18. veljače 2019. godine. Arhivi, muzeji i knjižnice kao čuvari kulturne baštine posjeduju vrijedno gradivo koje je potrebno vizualno prikazati javnosti u digitalnom obliku putem novih medija. Upravo je svrha izložbe i bila prikazati i približiti korisnicima dijelove digitaliziranog gradiva iz digitalne zbirke Državnog arhiva u Bjelovaru te javnosti pobliže objasniti postupak i svrhu digitalizacije i ulogu arhiva u tome. Izložba je popraćena prigodnim katalogom koji je tematski podijeljen u dva dijela. Prvi dio kataloga posvećen je arhivima i njihovoj ulozi u digitalizaciji arhivskog gradiva kao važnog segmenta kulturne baštine Republike Hrvatske, a drugi dio posvećen je mikrofilmiranju i digitalizaciji izvornog arhivskog gradiva pohranjenog u Državnom arhivu u Bjelovaru u svrhu zaštite, obrade, pohrane i korištenja.

Mikrofilmiranje

Prije postupka digitalizacije u arhivima je mikrofilmiranje bilo najzastupljeniji način preslikavanja izvornog arhivskog gradiva na novi medij. Praksa je pokazala da je zbog postojanosti materijala mikrofilm, uz papir, najbolji medij za pohranu snimaka izvornoga arhivskog gradiva.

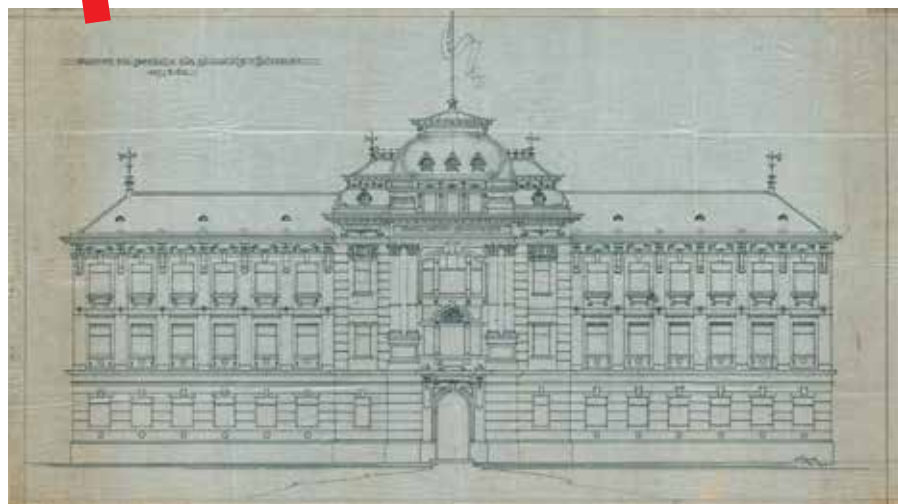
Prvi mikrosnimci nabavljeni su 1962. godine od Vojnohistorijskog instituta u Beogradu, a činilo ih je 59 mikrofilmskih rola dokumenata nastalih radom partizanskih štabova i komandi u razdoblju 1942. – 1945. Mikrosnimanje

izvornog arhivskog gradiva pohranjenog u bjelovarskom arhivu započelo je 1976. snimanjem gradiva arhivskog fonda HR-DABJ-98 Varaždinsko-križevačka graničarska pukovnija br. 5. i fonda HR-DABJ-9 Okružni narodnooslobodilački odbor Bjelovar kada je izrađeno 3.350 snimaka. Od tada do 1986. mikrosnimljeno je gradivo fondova različitih provenijencija, pri čemu je prednost imalo gradivo upravnih tijela i vojnih postrojbi na području Vojne krajine za razdoblje 1799. – 1849. (fondovi HR-DABJ-1 Vojni komunitet Bjelovar i HR-DABJ-99 Varaždinsko-križevačka graničarska pukovnija br. 6) i gradivo nastalo radom organa i tijela narodnooslobodilačkog pokreta u razdoblju 1941. – 1945. (okružnih i kotarskih komiteta komunističke partije, partizanskih odreda i narodnooslobodilačkog odbora).

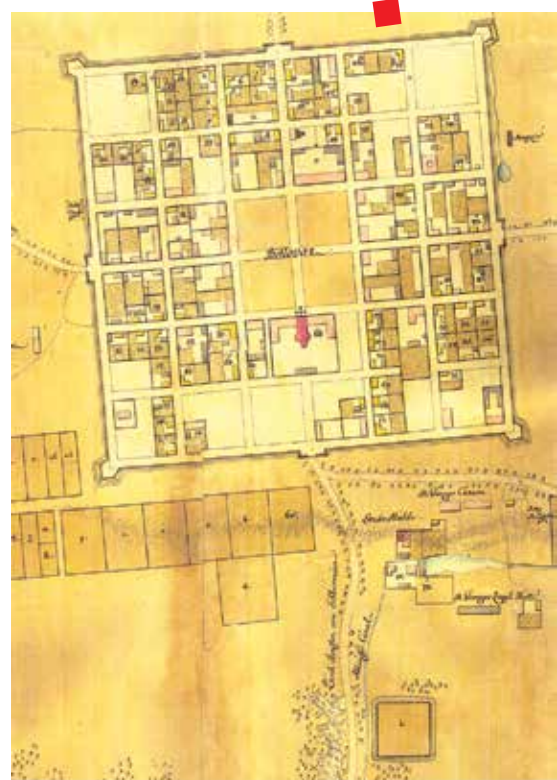
Od 1994. godine započelo je intenzivno snimanje matičnih knjiga vjerskih zajednica pohranjenih u Državnom arhivu u Bjelovaru koje je trajalo do 2003. Mikrofilmirano je 1.437 matičnih knjiga rimokatoličkih, grkokatoličkih i evangelističkih župa, parohija i židovskih općina.

U razdoblju od 2004. do 2006. godine prioritet u mikrofilmiranju imali su fondovi nastali u vrijeme Vojne krajine:

Bjelovar, gimnazija, pročelje, 1900.



Plan okolnog područja glavnog upravnog mjesta Bjelovar u Varaždinskom generalatu 1772. Rukopisni plan, u boji: 80x60 cm; Kartografska zbirka ratnog arhiva u Beču, sign. G.I.h. 20



Vojni komunitet Bjelovar, Varaždinsko-križevačka graničarska pukovnija br. 5 i Varaždinsko-đurđevačka graničarska pukovnija br. 6. Presnimljene su 132 knjige i izrađeno 17.446 snimaka.

U svrhu nadopune arhivskih fondova i zbirke iste provenijencije od 2004. do 2009. je vršeno dopunsko mikrosnimanje i digitaliziranje gradiva drugih

INFO

Državni arhiv u Bjelovaru.

Digitalni arhiv: <http://dabj.hr/d-nacrtio.php>

Topoteka Bjelovar: <https://bjelovar.topoteka.net/>



Pečat varaždinsko-
đurđevačke
pješačke
pukovnije VI.

imatelja: matičnih knjiga iz matičnih ureda i vojnih fondova iz Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu.

U tri navrata mikrofilmirano je arhivsko gradivo nastalo radom Vojnog suda u Bjelovaru (fond HR-DABJ-1229) iz Domovinskog rata za razdoblje 1992. – 1996. godine kada je izrađeno 103.656 snimaka.

Digitalizacija

Prvi digitalni snimci izvornog arhivskog gradiva u Državnom arhivu u Bjelovaru snimljeni su samoinicijativno od strane arhivista koji su tijekom sređivanja fondova i zbirke digitalizirali vizualno zanimljivo gradivo, pripremajući na taj način podlogu za stvaranje digitalnih zbirki. Na poticaj za stvaranjem digitalnih zbirki bitno su utjecali upiti korisnika o pretraživanju gradiva u digitalnom obliku, novi trendovi arhivske struke u stvaranju tzv. „virtualnih arhiva“, mogućnost pružanja novih usluga i proizvoda, dostupnost jeftinih i učinkovitih elektroničkih uređaja za preslikavanje i snimanje te mogućnost nadopune izvornih fondova i zbirki.

Digitalizirano gradivo nastalo preslikom izvornog arhivskog gradiva pohranjeno je u digitalnu zbirku pod signaturom HR-DABJ-1201, a unutra nje razvrstano po provenijenciji u deset podzbirki.

Digitalna zbirka karata i planova (HR-DABJ 1201-1) sadrži 69 digitalnih zapisa planova i karata grada Bjelovara i bliže okolice iz razdoblja 1772. - 2002. nastalih radom katastarskih i komunalnih ureda, projektiranjem i trasiranjem gradske komunalne infrastrukture.

Zbirka matičnih knjiga (HR-DABJ 1201-2) sadrži 1.345 snimaka matičnih knjiga župa Glogovnica, Gornja Rijeka i Nova Rača nastalih u razdoblju od 17. do 20. stoljeća. U izložbene svrhe

korišteni su digitalni preslici matičnih knjiga poginulih u I. svjetskom ratu župa Daruvar, Ivanska, Kapela i parohije Vojakovac.

Kroz tehničku suradnju sa Konzervatorskim odjelom u Bjelovaru formirana je Digitalna zbirka planova i nacrti (HR-DABJ-1201-3) koja sadrži 994 snimaka nastalih snimanjem izvornog arhivskog gradiva iz raznih fondova radi unapređenja nadzora zaštićenih objekata i spomenika kulture.

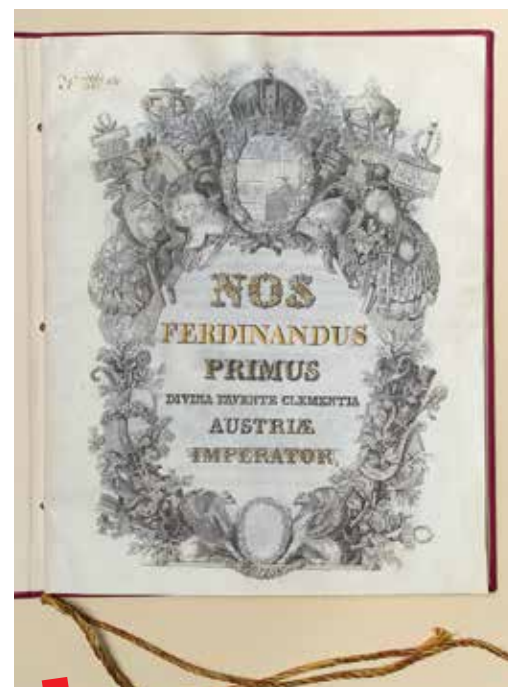
U povodu obilježavanja 100. godina I. svjetskog rata digitalizirano je izvorno arhivsko gradivo fondova i zbirki bjelovarskog arhiva koje je korišteno u izložbene svrhe i multimedijalne prezentacije. Tako su nastale Digitalna zbirka Rudolf Fingerhut (HR-DABJ 1201-4) i Digitalna zbirka pisama iz zarobljeništa (HR-DABJ-1201-5) koje je Nikola Aschenreiter napisao na frontu u Galiciji i iz ruskog zarobljeništa.

Kroz suradnju s Narodnom knjižnicom „Petar Preradović“ Bjelovar digitalizirane su 174 razglednice s motivima grada Bjelovara iz arhivske Zbirke razglednica radi virtualne izložbe o gradu Bjelovaru koje čine Digitalnu zbirku razglednica (HR-DABJ-1201-6).

Iz Zbirke pečata digitalizirano je devet pečata pet krajiških satnija i formirana Digitalna zbirka pečata Vojne krajine (HR-DABJ-1201-7).

Digitalnu zbirku filmskih plakata (HR-DABJ-1201-8) čini 49 filmskih plakata domaće i strane produkcije iz arhivske Zbirke filmskih plakata koja je u Državni arhiv u Bjelovaru pristigla preuzimanjem gradiva Pučkog otvorenog učilišta u Bjelovaru.

Digitalnu zbirku armales (HR-DABJ 1201-9) i Digitalnu zbirku isprava (HR-DAB-J 1201-10) trenutno čine pojedinačni digitalni dokumenti i planiraju se nadopunjavati.



Sajmovna povelja grofu Izidoru Jankoviću od Daruvara iz 1837.



Grbovnica dodjeljena Michaelu Tarbuku 1853. za vojne zasluge

Vlak u snijegu, 1976., režiser: Mate Relja

Izložba

Izložba je bila koncipirana tako da svaka digitalna podzbirka bude predstavljena na zasebnom panou. Panoi su poredani kronološkim redom prema signaturama digitalnih podzbirki.

Izložba započinje digitalnim snimcima najstarijih katastarskih karata grada Bjelovara iz 1772. i 1795. godine. Nakon karata slijede snimci matičnih knjiga rimokatoličkih župa iz Nove Rače i župe Svete Terezije Avilske iz Bjelovara. Na trećem panou prikazani su snimci iz digitalne podzbirke planova i nacrtaja bjelovarske gimnazije iz 1900. godine, nacrt Narodne knjižnice u Križevcima iz 1872. i presjek Anine blatne kupke u sklopu Daruvarskih toplica iz 1909. godine.

Na osnovu digitalnih preslika iz osobnog fonda Rudolfa Fingerhuta, zadnjeg zapovjednika 16. pješačke pukovnije i pisama iz ruskog zarobljeništva Bjelovarčanina Nikole Arschenreitera, formiran je zajednički tematski pano iz vremena Prvog svjetskog rata. Iz digitalne zbirke razglednica prezentirane su razglednice s motivima poznatijih mjesta iz Bjelovarsko-bilogorske županije kao što su Bjelovar, Daruvar, Čazma, Grubišno Polje, Garešnica i Hercegovac. Iz izvorne zbirke filmskih plakata digitalizirana su 54 filmska plakata od kojih su na izložbi prikazani preslici domaćih i stranih dugometražnih igranih filmova kao što su Vlak u snijegu, Tko pjeva zlo ne misli i Seljačka buna 1573., Quo vadis, Mary Poppins i West side story.

Po prvi puta su na izložbi prikazani snimci iz novoformiranih digitalnih zbirki izvornog arhivskog gradiva iz vremena Austrijskog Carstva i Austro-Ugarske monarhije. U prvoj digitalnoj zbirci nalaze se preslici pečata iz razdoblja Vojne krajine i to pečati Varaždinsko-đurđevačke pješačke graničarske pukovnije 6., III. Satnije iz Hercegovca, IX satnije iz Križa i VI. satnije iz Pitomače. Digitalna zbirka



armales (grbovnica) sadrži preslike grbovnice porodice Tarbuk koju je 1853. dodijelio car Franjo Josip I Michaelu Tarbuku zbog zasluga u vojnoj službi i na bojištu. Treća digitalna zbirka iz tog vremena odnosi se na preslike sajmovne povelje izdane grofu Izidoru Jankoviću od Daruvara.

Treba istaknuti da je izložba ujedno bila prigoda da se javnosti prezentira Topoteka sa slikama Bjelovara iz

давне i bliske prošlosti. U Topoteci su prikazani preslici slika i dokumenata iz fundusa Državnog arhiva u Bjelovaru i privatnih albuma građana.

Autor izložbe je Senad Adulović, viši arhivist, urednica kataloga je Martina Krivić Lekić, dipl. Povjesničar i etnolog, a dizajn i prijelom kataloga i grafički dizajn izložbe napravio je Zoran Tokić, dipl. Restaurator-konzervator slikar. ■